
Eğitim Sosyolojisi

YAZAR

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN

ISBN: 978-605-2132-61-6

Kapak
Bülent POLAT

Mizanpaj
Burhan MADEN

Redaksiyon
Muhammet ÖZCAN

Baskı ve Cilt:
Tarcan Matbaacılık
Zübeyde Hanım Mahallesi, Samyeli Sokak, No: 15
Yenimahalle/Ankara
Eposta: tarcanctp@gmail.com
Tel: 0312 3843435
Matbaa Sertifika No: 25744

Birinci Baskı: 2018

ASOS YAYINLARI
e-posta: asosyayinlari@gmail.com
web: www.asosyayinlari.com
Tel: 0530 473 23 00
Yayınevi Sertifika No: 34068

Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz

Bu yayının **SOBIAD** benzerlik tespit programından geçirilmiştir.
Bu yayının **intihal.net** tarafından indekslenmiştir.
Kitap yazarı, kitabın özgünlüğünden sorumludur.

Eğitim Sosyolojisi

YAZAR

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN

İçindekiler

ÖN SÖZ	11
I. EĞİTİM SOSYOLOJİSİNİN TABİATI	13
1. SOSYOLOJİ ve EĞİTİM KAVRAMLARI.....	13
A- SOSYOLOJİ	13
1. Tanımı ve Tarihçesi	13
2. Araştırma Alanı ve İnceleme Konuları.....	22
3. Avrupa ve Amerikan Sosyolojileri.....	25
4. Günümüz Sosyolojisinin Özellikleri	26
5. Sosyolojik Araştırmanın Metotları	27
B- EĞİTİM.....	29
1. Eğitim Hakkında Bazı Tanımlar ve Görüşler	29
2. Türk Eğitim Tarihinde Modern Eğitimin İlk Habercileri	31
2. EĞİTİM SOSYOLOJİSİ	33
A- BİR BİLİM DALI OLARAK ORTAYA ÇIKMASI.....	33
1. Araştırma Alanları	35
2. İnceleme Konuları.....	36
B- ÖNEMİ, ÖZELLİKLERİ VE ÖTEKİ BİLİMLERLE İLİŞKİSİ.....	37
C- TARİHİ GELİŞİMİ	40
1. Avrupa'da Eğitim Sosyolojisi	42
a- Emile Durkheim	42
b- Max Weber	43
c- Karl Mannheim	43
2. Ülkemizde Eğitim Sosyolojisi	43
a- Ziya Gökalp	44

b- İsmail Hakkı Baltacıoğlu	48
c- Prens Sabahattin.....	51
d- Sadrettin Celal Antel	52
D- TEMEL KARAKTERİSTİKLERİ.....	54
1. Anglo-Sakson Geleneđi	55
2. Sosyal Eşitsizlik ve Okul	55
3. Toplum ve Eğitimdeki Eşitsizlik.....	55
E- ANA EĞİLİMLERİ.....	56
1. Hümanist (İşlevselci) Yaklaşım.....	57
2. Ekonomik Yaklaşım.....	58
3. Yapısal-Fonksiyonalist (Yorumcu) Yaklaşım.....	59
4. Makro-Sosyolojik (Çatışmacı) Yaklaşım.....	60
F- ARAŞTIRMA METODLARI.....	62
1. İncelenen Sahanın Büyüklüğüne Göre	62
2. Ortaya Çıkan Problemlerin Genişliğine Göre.....	62
3. Verilerin Kökenine Göre.....	63
4. Zaman İçinde Ortaya Çıkış Sıralarına Göre.....	64
5. Eğitim Sosyolojisi Alanında Araştırmaların Yayılması.....	65
II. TOPLUM ve EĞİTİM	67
1. TOPLUMLARIN EVRİMİ ve EĞİTİME DUYULAN İHTİYAÇ.....	67
2. SOSYAL BİR KURUM OLARAK EĞİTİM.....	69
A- EĞİTİMİN TARİHİ GELİŞİMİ.....	69
1. İlk Çağlarda Eğitim	69
2. Mısır, Yunan ve Roma'da Eğitim	69
3. Orta Çağ'da Eğitim.....	72
4. Yeni Çağ'da Eğitim.....	72
5. Türk Eğitim Tarihi	77
B- EĞİTİMİN AMAÇLARI.....	80
1. Eğitimin Bireysel ve Sosyal Amaçları	80
2. Eğitimin Ortak Amaçları.....	81
3. Amaçların gruplandırılması.....	82
C- EĞİTİMİN SOSYAL FONKSİYONLARI.....	86
1. Kültür Birikimi ve Nakli	87

2. Sosyalleştirme.....	87
3. Yenilikçi ve Gelişmeci Bireyler Yetiştirme	88
4. Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliğinin Yaratılması	88
5. Siyasal (Politik) Fonksiyon.....	89
6. Ekonomik Fonksiyon.....	91
3. SOSYAL YAPI VE EĞİTİM.....	93
A- SOSYAL YAPININ UNSURLARI.....	93
1. Tanımı ve Öğeleri.....	93
2. Sosyal Yapı Öğelerinin Değişimi ve Etkileyici Faktörleri	94
3. Sosyal Yapının Evrimi ve Eğitim	99
B- SOSYAL TABAKA VE SINIFLARIN EĞİTİMLE ETKİLEŞİMİ ..	102
1. Sosyal Tabakalaşma ve Eğitim.....	102
2. Cemaat ve Cemiyet	105
3. Sosyal Sınıflar ve Eğitim.....	106
4. Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği.....	111
5. Sosyal Bütünleşme ve Eğitim.....	116
C- SOSYAL HAREKETLİLİK VE EĞİTİM.....	117
1. Sosyal Hareketliliğin Çeşitleri ve Hazırlayıcı Faktörleri	117
2. Eğitimin Sosyal Hareketlilikteki Rolü.....	121
D- SOSYAL DEĞİŞME VE EĞİTİM	123
1. Sosyal Değişmenin Mahiyeti.....	123
2. Eğitim-Sosyal Değişme Etkileşimi	126
4. KÜLTÜR VE EĞİTİM	129
A- KÜLTÜR NEDİR.....	130
1. Kültürün Tanımları.....	130
2. Ziya Gökalp'te Kültür Kavramı	131
3. Kültürün Temel Özellikleri.....	132
B- KÜLTÜRÜN ÇEŞİTLERİ VE PROBLEMLERİ	133
1. Kültürün Çeşitleri	133
2. Kültürel Problemler.....	134
C- TOPLUM, KÜLTÜR EĞİTİM İLİŞKİSİ.....	136
1. Eğitimin Kültürel Görevi	136
2. Eğitim-Kültür İlişkisinin Konuları.....	137

5. SOSYALLEŞME ve EĞİTİM.....	139
A- SOSYALLEŞME NEDİR.....	139
B- SOSYALLEŞTİRMEİN HEDEFLERİ.....	141
1. Toplumla Uyumun Sağlanması.....	141
2. Kültürleştirme.....	142
3. Kişilik kazandırmak.....	145
4. Sosyal Değer Yargılarının ve Normların Kazandırılması.....	147
C- SOSYALLEŞMENİN HAZIRLAYICI ÖGELERİ.....	148
1. Hazırlayıcı Ögeler.....	148
2. Sosyalleşme Süreci.....	150
6. SOSYAL KURUMLAR VE EĞİTİM.....	152
A- AİLE.....	152
1. Ailenin Yapısı ve Sosyal Fonksiyonu.....	152
2. Ailenin Eğitim Fonksiyonu.....	155
B- EKONOMİ VE TEKNOLOJİ.....	158
1. Ekonomi ve Başlıca Faaliyet Alanları.....	158
2. Ekonomi ve Eğitim.....	159
C- DİN.....	164
D- ARKADAŞ GRUPLARI.....	167
E- KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI.....	167
III. DEVLET VE EĞİTİM.....	171
1. DEVLET VE EĞİTİM POLİTİKALARI.....	171
A- YUNAN FELSEFESİNDE EĞİTİM.....	171
B- TÜRK DEVLETLERİNDE EĞİTİM POLİTİKALARI.....	174
1. Eğitim Politikası Nedir?.....	174
2. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	175
3. Cumhuriyet Dönemi.....	177
2. PLANLI KALKINMA DÖNEMLERİ VE EĞİTİM POLİTİKALARI ..	185
3. MİLLİ EĞİTİM ŞURALARI.....	191

IV. OKUL VE EĞİTİM.....	199
1. OKULUN KÖKENİ.....	199
2. OKULUN SOSYAL YAPISI VE İŞLEYİŞİ.....	205
A- OKULUN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE KURULUŞ TİPLERİ.....	206
1. Paralel Hatlar Sistemi.....	208
2. Çatal Sistemi.....	209
3. Merdiven Sistemi	209
B- SINIFIN SOSYAL DİNAMİĞİ VE ÖĞRETMEN.....	211
3. OKUL TOPLUM ETKİLEŞİMİ.....	216
A- OKULUN SOSYAL FONKSİYONLARI.....	217
1. Okuldan Beklenen Sosyal Görevler.....	217
2. Bir Sosyal Değişme Aracı Olarak Okul Eğitimi	221
3. Sosyal Değer ve Tutumların Kazandırılması Aracı Olarak Okul Eğitimi	222
B- OKULUN SOSYALLEŞTİRME VE KÜLTÜRLEŞTİRME FONKSİYONU	224
4. TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE MODELLERİ	226
A- TARİHİ MODELLER.....	227
B- TEŞKİLATLANMA ESPRİSİNE DAYALI MODELLER.....	230
C- REFORM ESPRİSİNE DAYALI MODELLER.....	234
1. Demokratlaşma Modeli.....	234
2. Endüstrileşme Modeli.....	234
3. Eski ve Yeni Eğitimin Sentezi Modeli	234
4. Üreticilik ve Verimlilik Modeli	235
5. Elit Eğitimi Modeli.....	235
6. Özel Öğretim Modeli	237
7. Sürekli Eğitim Modeli.....	237
8. Bütüncü Eğitim Modeli.....	237
5. ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ.....	238
A- ÖĞRETMENİN SOSYAL STATÜSÜ VE ROLÜ	238
1. Sosyal Statü ve Rol Kavramları.....	238

2. Sosyal Statü ve Rol Açısından Öğretmenlik	240
B- ÖĞRETMENİN ÇEVRESİYLE İLİŞKİLERİ	243
C- ÖĞRETMEN YETİŞTİRME.....	246
1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	248
2. Cumhuriyet Dönemi	250
LİTERATÜR.....	259

ÖN SÖZ

Yirminci yüzyılın başlarında sosyoloji ve eğitimin sentezi mahiyetinde yeni bir bilim dalı olarak doğup gelişen “Eğitim Sosyolojisi”, özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Avrupa ve ABD’de hızla yayılarak temel bir disiplin haline gelmiştir.

II. Meşrutiyet’ten sonra darülfünunda Ziya Gökalp tarafından “Terbiyevî İctimaiyat” adı altında okutulmaya başlanan Eğitim Sosyolojisi, Cumhuriyet Dönemi’nde Öğretmen Okulları ve bazı eğitim kurumlarının programlarına da konulmuştur. Günümüze kadar önemi giderek artan bu ders, bugün üniversitelerimizde lisans ve lisansüstü programlarda yerini almış bulunmaktadır.

Daha önce ilk baskısı Atatürk Üniversitesi’nde yapılan bu kitabın güncellenerek öğrencilerimizin yeniden istifadesine sunulması kararlaştırılmıştır. Bu konuda, her biri çeşitli üniversitelerde doçent ve profesör seviyesinde öğretim üyesi olan öğrencilerim Ahmet Kara, Bahadır Köksalan, Ali Ünişen, Birsen Bağçeci ve Erdal Bay beni ısrarla teşvik etmişlerdir. Teknik yönden Ali Ünişen’in büyük katkıları olmuştur. Kendilerine teşekkür ediyorum. Ayrıca kitabın basımını üstlenen Asos Yayınevi’nin yetkililerine de teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans dersi olmanın yanında, aynı zamanda öğrencilerimize pedagojik formasyon ve Genel Kültür de kazandıracaklarını umduğumuz bu kitap, öğrencilerimizin başarısı oranında amacına ulaşmış sayılacaktır.

Prof. Dr. Hikmet Yıldırım CELKAN